

Herkenbaarheid van het Particulier Initiatief

Gert J. Kuiper, Relatiebeheerder Impulsis
t.g.v. van het Symposium 'PI tussen Passie en Professionaliteit'
op 30 september 2010

Waarom herken je een Particulier Initiatief, afgekort een PI?

Het is over het algemeen een groep mensen, verenigd in een rechtsvorm zoals een stichting, die zich in Nederland inspant om een project, dat in een ontwikkelingsland wordt uitgevoerd door een groep lokale mensen, te doen slagen met financiële en adviserende ondersteuning.

Het is onmiskenbaar waar dat de invloed van het Particulier Initiatief in Nederland op de discussie en uitvoering van ontwikkelingssamenwerking de afgelopen jaren sterk is gegroeid. Ze hebben de brancheorganisatie Partin opgericht, die onlangs mee heeft kunnen praten over het beleid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De grote medefinancieringsorganisaties Oxfam Novib, Cordaid, HIVOS en ICCO geven al sinds ongeveer een tiental jaren ondersteuning aan het Particulier Initiatief via speciaal opgezette desks, zoals Impulsis, een samenwerkingsverband van ICCO, Kerk in Actie en Edukans.

Uit die ondersteuning spreekt de erkenning van het Particulier Initiatief. Ze wordt serieus genomen.

Deze grote organisaties krijgen publiekelijk veel kritiek, vooral vanwege het inmiddels weinig originele argument van de "strijkstok". Die kritiek heeft de PI's geen windeieren gelegd, integendeel. Het publiek verdiept zich meestal niet in de werkwijze van de grotere organisaties en neemt de soms nogal ongenueanceerde opmerkingen op websites en in andere media-uitingen over de grote financieringsorganisaties voor lief. Maar misschien goed om hier op te merken dat uiteindelijk minder dan 5% van alle PI's ontstaan is uit frustratie over de handelwijze van die grote organisaties. Een zeer laag percentage dus. Ook die grote organisaties zijn ooit klein begonnen. Inmiddels zijn er ook aardig wat PI's, die tonnen bij elkaar halen op jaarbasis, waardoor de betiteling Particulier Initiatief soms wat gemankeerd lijkt te worden. Dan komen er ook voor hen kosten voor de uitvoering, kleine onkostenvergoedingen, de fameuze "strijkstok" dus. Maar dit is een onderwerp apart.

De aanzet tot de opzet van een PI is dus niet zozeer frustratie over de grote financieringsorganisaties, maar komt meestal voort uit een bezoek aan een ontwikkelingsland, in de vorm van een vakantie, een werkbezoek of dienstreis. De bezoeker wordt geraakt door een bepaalde situatie en wil daar iets aan gaan doen of hij wordt ter plaatse concreet om hulp gevraagd. Eenmaal in Nederland besluit men dan om daar vorm aan te geven.

Het is begrijpelijk dat de PI's populair zijn. Ze zetten zich in voor concrete, afgebakende, over het algemeen kleinschalige projecten, vaak op ad hoc basis en met name gericht op armoedebestrijding. Het publiek heeft behoefte aan dat soort duidelijkheid.

Die inzet wordt met veel passie en idealisme gedaan, van groot belang in dit werk. Je moet in je werk geloven, wil je het geloofwaardig en goed kunnen doen. Alleen lijkt de emotie nogal eens de overhand te nemen, waardoor een meer zakelijke discussie en aanpak wat moeilijk dreigen te worden. Geen tijd voor een kritische (zelf)evaluatie. Het project in het land van uitvoering is een soort "kindje" van de initiatiefnemer geworden, die er inmiddels speciaal een stichting voor heeft opgezet.

Maar dan heb ik het wel over een deel van de PI's, namelijk de groep die per project werkt, niet zozeer een lange termijn visie heeft. Men is op microbasis bezig, vaak zonder zich te realiseren wat het effect van het project in breder verband kan zijn. Ook heeft men nogal eens de neiging om alles zelf te doen. Het begrip "ownership" ligt vaak hier en niet overzee. Ik verwijs u naar interessante onderzoeken en publicaties daarover van o.a. het CIDIN, Sara Kinsbergen en Mirjam Vossen.

Toch weet dit soort PI's vaak veel geld te genereren en dat ze wel degelijk open staan voor advisering door deskundigen en door de grotere sponsors, met het doel om ook eens anders naar de projecten te kijken. Dat is althans onze ervaring.

Een type PI dat meer aanspreekt, zijn zij die streven naar kennisoverdracht aan en capaciteitsopbouw van de lokale partnerorganisatie, waarmee de basis kan worden gelegd voor eigenstandigheid van die organisatie. Ondanks de kleinschaligheid van de inspanningen, kan daar wel degelijk sprake van zijn, mits de activiteiten impact hebben en de lokale mensen het project zelf dragen en er dus in geloven. De PI's die deze weg voorstaan, willen zichzelf op termijn overbodig maken en daar gaat het om. Ik noem het voorbeeld van een Nederlandse chirurg die verplegend personeel in Malawi, de zgn. Clinical Officers, opleidt in het verrichten van relatief eenvoudige chirurgische ingrepen. Die kunnen zij vervolgens praktiseren in afgelegen gebieden, waar niet vaak een chirurg aanwezig is, in een land waar artsen überhaupt nog steeds schaars zijn. Dit project wordt actief vanuit Nederland ondersteund. Het bijzondere is dat één van de Universiteiten in Malawi nu bereid is gevonden om deze medische training als bachelor opleiding over te nemen, waardoor ze officieel erkend zal worden. Dan kun je stellen dat de inspanningen beklijven en de Nederlanders zich op termijn overbodig zullen maken. Dit soort projecten is echter nog een uitzondering.

In dit kader even over Zuid Afrika (ZA)

Er zijn veel PI's die zich voor dit bijzondere land inspannen. ZA is feitelijk geen ontwikkelingsland. Het is geen Afrika en toch ook wel weer Afrika. Een land met enorm scherpe sociale tegenstellingen, ook binnen de zwarte en blanke bevolkingsdelen. Ik hoef u dat niet uit te leggen. Het is een land met een enorm potentieel om er goede projecten op te zetten, te begeleiden en te financieren.

Ik ben er 3 jaar geleden op dienstreis geweest. Veel indruk hebben de jongeren in de townships op mij gemaakt, adolescenten, die niet weten wat te doen, er is geen werk voor hen, geen geld voor een verdere opleiding.

Maar wat me toen ook opviel, is dat veel projecten toch op een vrij geïsoleerde manier worden uitgevoerd. Samenwerking met de lokale of provinciale overheid lijkt moeizaam te zijn. Mogelijkheden om daarop te lobbyen lijken niet te worden benut, althans m.i. niet voldoende. Dat zou toch bij uitstek een taak van uw lokale partnerorganisatie moeten zijn of worden. U kunt daarbij een steun zijn of hen een duwtje in de rug geven.

ZA is geen arm land, het geld blijft alleen te lang hangen bij mensen, die zich niet betrokken voelen. Maar er zijn veel goedwillende mensen, zwart en ook blank. Laat uw lokale partner hen zo veel mogelijk bij de activiteiten betrekken. Een klein pleidooi voor lobby dus.

Het belang van draagvlakvorming

Een belangrijke reden voor de grote organisaties om de kleine te ondersteunen, is het feit dat zij in ons land zouden kunnen bijdragen aan het creëren van "draagvlak" voor ontwikkelingssamenwerking in algemene zin. Financiering van projecten aangedragen door de PI's was aanvankelijk voor deze grote sponsors vooral het middel om dat doel (een breed draagvlak voor OS dus) te bereiken.

Echter in die aanpak dreigt een groot gevaar, want ook met een niet ontwikkelingsgericht en zelfs slecht project kun je draagvlak creëren. Daar willen de grote sponsors natuurlijk niet graag hun naam aan verbinden.

Door de toenmalige frontdesk van ICCO, opgezet in 2001 en in 2006 opgegaan in Impulsis, werd een aantal jaren geleden besloten nog meer aandacht te besteden aan de kwaliteit van het projectvoorstel, door een PI aangeleverd. We zijn veel meer accent gaan leggen op inhoudelijke advisering van het aangeboden voorstel, zonder te pretenderen dat wij het allemaal weten, maar wel bogend op de aanwezige vakkennis in onze 3 achterliggende organisaties en op hun netwerken. Financiering van het voorstel vloeit daar meestal uit voort, maar niet altijd automatisch. Soms blijft het bij advisering.

De voorwaarden van de grote sponsors voor medefinanciering van een projectvoorstel staan nog steeds in het licht van draagvlakvorming. Weliswaar bij de één wat explicieter dan bij de ander. Het is een feit dat die grote sponsors de PI's hard nodig hebben voor het creëren van draagvlak. Zoals een collega eens bloemrijk uitdrukte: "De bloedsomloop van de internationale samenwerking heeft de haarvaten van het PI hard nodig. Zonder hen, krijgt ze een grauw en vaal gezicht. Het Particulier Initiatief is een noodzakelijke spiegel voor de sector" (Gerhard Schuil, Impuls - 2010).

De PI's vatten draagvlakvorming echter in eerste instantie op als een soort PR voor het eigen project. De activiteiten in het ontwikkelingsland, uitgevoerd door de lokale partner, zijn immers de motor van het PI. Daar wil zij haar middelen voor inzetten. PI's zijn over het algemeen niet gewend om hun activiteiten in Nederland in het kader van het algemene draagvlak voor OS te plaatsen. Het zou echter wel goed zijn om juist daar meer bij stil te staan, want het is een kans om de medeburger bij de noodzaak van ontwikkelingssamenwerking-in-het-algemeen te betrekken of te houden.

Misschien is het interessant om nog eens de "draagvlaknotitie" van het Ministerie van Buitenlandse Zaken te lezen, uitgebracht in mei 2009 onder de titel 'Investeren in mondiaal burgerschap'. In dit beleidsstuk geeft de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking zijn visie op draagvlak. Wat is draagvlak, waarvoor is draagvlak belangrijk, waarom moeten we aan draagvlak werken en hoe gaan we dat doen? Het Ministerie definieert draagvlak als 'de al dan niet door kennis gedragen houding en actie ten aanzien van de doelen van internationale samenwerking'. De notitie stelt dat draagvlak een middel is in de strijd tegen armoede en ongelijkheid in de wereld. Activiteiten op het gebied van draagvlakversterking dienen dan ook 'direct of indirect te resulteren in een gedragseffect bij mensen in Nederland' (DGIS 2009: 4).

ICCO reageerde op haar website op de plannen van de Minister om strenger toe te zien op subsidies voor draagvlak activiteiten met o.a. de volgende tekst: "Het creëren van betrokkenheid van Nederlanders bij ontwikkelingssamenwerking is onontbeerlijk in de strijd tegen armoede. Deze strijd is een verantwoordelijkheid van iedereen hier en daar. Werken aan draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking is daarom essentieel onderdeel van ons werk. Tegelijk merkt ICCO op dat het effect van draagvlakactiviteiten niet altijd meetbaar is. Verandering van gedrag is vaak niet het gevolg van één factor en actor, maar van een complex samenspel hiertussen" (12 mei 2009).

De PI's organiseren voor de draagvlakversterking van de door hen gefinancierde en begeleide projecten vaak allerlei activiteiten, zoals sportevenementen, braderieën, debatten en benefietconcerten. Ze zijn daar heel creatief in, waarvoor ik veel bewondering heb.

Maar het mes snijdt aan twee kanten, want die draagvlakversterkende activiteiten zijn tevens zeer noodzakelijk voor het werven van fondsen, meestal bij de eigen trouwe achterban. Nieuwe donateurs aantrekken is immers niet altijd zo gemakkelijk. Het PI in Nederland is voor een zeer groot deel afhankelijk van de betrokkenheid en goedgeefsheid van de donateur. Het is een hele kunst om de juiste mensen aan je te binden. Daarvoor is een aansprekend project en een goede PR nodig.

Geen goed project of in de verkeerde hoek een achterban zoeken? Vergeet dan maar de inkomsten! Hoeveel stichtingen en andere PI's zal dit niet overkomen zijn, waardoor er niets meer van hun ideaal is overgebleven? De donateur heeft dus macht. Hij heeft het voor het kiezen, want er zijn werkelijk duizenden PI's in ons land, die alle fondsen werven.

In maart jl. organiseerde het Vakblad Fondsenwerving een gratis vakmiddag in Amsterdam voor PI's en Charities, in het kader van de sterk veranderende wereld van fondsenwerving en de daarmee samenhangende communicatie-uitingen. De boodschap was om vooral pro-actief in te spelen op de snelle maatschappelijke en technologische veranderingen.

Diversificatie van inkomstenbronnen wordt belangrijker. De boodschap was: laat je inkomsten niet van één groep afhangen, maar zoek creatief naar heel specifieke gevers. Wees transparant in je media uitingen en laat vooral ook de impact van je projecten zien. Let altijd op je relatie met de achterban. De particuliere gever wordt steeds machtiger, via internet en zelfs zijn mobiele telefoon kan hij op elk moment de informatie krijgen die hij zoekt en daarmee het PI confronteren. Het zijn niet meer de grote organisaties of de PI's die zeggen wat er in de wereld moet en kan veranderen. Het is de gever, die bepaalt of dat het geval is, want ook hij heeft toegang tot alle informatie. Daardoor kan hij een gelegenheidsgever worden, steeds aan een ander doel donerend. De tijd lijkt voorbij te zijn dat hij automatisch geld voor uw project overmaakt.

Conclusie

- De ideale PI is zondermeer een "ontwikkelaar", die kennis overdraagt en in dat kader veel oog heeft voor capaciteitsopbouw van de lokale organisatie, die immers uiteindelijk de kar moet blijven trekken. Het "ownership" voor het project ligt daar en de PI maakt zich op den duur overbodig.
- Hou focus in alles wat je als PI onderneemt, verzand niet in een hoeveelheid van activiteiten.
- Raak niet in een soort ivoren toren verzeild, want in isolement kun je niets beginnen.
- Wees vooral open en authentiek, richt je op de mensen, niet alleen overzee, maar ook hier, want je hebt ze nodig. Het publiek heeft behoefte aan het echte en geloofwaardige.
- Draagvlakinspanning noodzakelijk? Jazeker en niet alleen voor je eigen PI, maar voor OS in het algemeen! Juist nu er daadwerkelijk een rechts conservatief kabinet dreigt te komen, is dat meer dan ooit noodzakelijk. Het is vrijwel zeker, dat de inspanningen van het nieuwe kabinet er mede op gericht zullen zijn om de ontwikkelingssamenwerking een forse aderlating te geven. Met alle kritiek die er nu op de rol van het CDA mag zijn, zitting in het kabinet zou wellicht de schade voor de OS sector nog wat kunnen beperken, gezien het feit dat de christen-democratische partij pretendeert oog te hebben voor de kansarmen in de samenleving, niet alleen in ons land, maar ook overzee.
- Het is al enige tijd duidelijk dat de huidige "klassieke" vormen van subsidiering van OS door de overheid op zijn eind lopen. Over 5, maximaal 10 jaar ziet het OS veld in Nederland er volkomen anders uit. Het valt niet uit te sluiten dat de grote medefinancieringsorganisaties verder ingekrompen zullen zijn en tot vergaande samenwerking of zelfs fusies over zijn gegaan.
- Voor ons allemaal een uitdaging om het onderwerp van ontwikkelingssamenwerking stevig op de agenda te houden!